

Sielezin, J.R. (2021). *Metodologia badań społecznych. Definicje, terminy, pojęcia*. Jelenia Góra: Wydawnictwo Poligrafia AD REM, ss. 248. ISBN 978-83-66458-84-0.

Zagadnienia metodologiczne nie cieszą się zazwyczaj zbyt dużym zainteresowaniem zarówno wśród studentów, jak również, i to jest szczególnie niepokojące, wśród części pracowników naukowych. Znajduje to niekiedy odzwierciedlenie w programach różnych kierunków studiów oraz w rozmaitych pracach o charakterze naukowym, choć odpowiedź na pytanie, jak rozwiązać podjęty problem i jak prowadzić badania, jest konieczna przy opracowywaniu każdego tematu. Przyczyną jest być może słaba znajomość zagadnień metodologicznych wśród tych, którzy powinni metodologię znać i towarzyszące temu przekonania o konieczności zapoznania się z wieloma opracowaniami, w dodatku poruszającymi kwestie trudne i napisane często trudnym dla laika językiem.

W tej sytuacji pojawienie się recenzowanej tutaj książki należy uznać za ze wszech miar pożądane i korzystne dla tych, którzy powinni choć trochę orientować się w kwestiach metodologicznych. Jest to bowiem słownik zawierający blisko pięćset haseł z zakresu metodologii nauk społecznych, ułożonych w porządku alfabetycznym. Poszczególne hasła zostały opracowane w tekście o objętości na ogół nieprzekraczającej jednej strony, a zatem w sposób zwięzły i syntetyczny. Dla wielu potrzeb może to być wystarczające (np. dla przygotowujących prace licencjackie czy magisterskie), a w przypadku konieczności szerszego potraktowania jakiegoś problemu można wykorzystać towarzyszące każdemu hasłu wskazówki bibliograficzne. Jest to więc z jednej strony kompendium wiedzy o kwestiach metodologicznych – dla wielu, szczególnie początkujących, badaczy wystarczające – z drugiej może stanowić wstęp do dalszych, już bardziej ukierunkowanych poszukiwań.

Słownik może być bardzo przydatny również w innej sytuacji – dla osób szukających wytłumaczenia znaczenia pewnych terminów, np. dla studentów czy doktorantów chcących zrozumieć słowa, które padły w trakcie zajęć dydaktycznych, czy też są obecne w czytanych opracowaniach.

Kilka zdań należy poświęcić treści słownika. Dla części osób do niego sięgających powodem pewnej refleksji może być już sam podtytuł książki (*Definicje, terminy, pojęcia*) wskazujący, że wymienione zagadnienia, niekiedy rozumiane jako synonimy, są jednak czymś różniącym się między sobą. Sięgając do zawartości tego opracowania, już na pierwszych stronach, pod literą A znajdują się hasła dotyczące kwestii często obecnych nawet w języku potocznym, ale w wielu przypadkach błędnie rozumiane. Przykładem może być analiza – słowo oznaczające metodę polegającą na rozłożeniu jakiejś całości na części, a przez wielu traktowane jako synonim badań czy też używane w sposób bezrefleksyjny. W kolejnych hasłach omówiono także kilka rodzajów analizy, stanowiących odrębne metody czy techniki badawcze, m.in. analizę dokumentów osobistych, analizę historyczno-porównawczą, analizę instytucjonalno-prawną, analizę systemową, analizę treści (zawartości) itd. Pod literą B zostały m.in. scharakteryzowane różne rodzaje badań (np. ankietowe, archiwalne, diachroniczne, panelowe itd.) czy wiele rodzajów błędów możliwych do popełnienia w badaniach naukowych, pod C wyjaśniono między innymi, czym jest continuum, czyli termin często wymieniany bez wyjaśnienia, oraz na czym polega celowy dobór próby. Nie kontynuując tego wyliczania w porządku alfabetycznym trzeba powiedzieć, że w słowniku opisano wiele podejść badawczych (np. behawioryzm, etnometodologia, funkcjonalizm, strukturalizm, konstruktywizm i in.), wiele metod (np. biograficzna, decyzyjna, monograficzna, studium przypadku i in.), technik badawczych wraz z ich różnymi odmianami (obserwacja, wywiad, ankieta i in.), a także wiele terminów związanych z procesem badawczym (np. problem badawczy, hipoteza, wskaźnik, konceptualizacja, operacjonalizacja). Spora część haseł to terminy wywodzące się z logiki oraz sposoby interpretowania, wnioskowania, wyjaśniania, przewidywania, a mówiąc ogólnie – myślenia naukowego.

Zakres haseł umieszczonych w słowniku obejmuje znacznie więcej ich rodzajów, a ich nawet skrótowe wymienienie jest niemożliwe

w tym miejscu. Słownik ma charakter wyczerpujący, można powiedzieć, że w całości obejmuje swoim zakresem kwestie składające się na metodologię badań społecznych. Autor niniejszej recenzji przeprowadził pewien test z tym związany i sprawdził, że wszystkie z dwudziestu haseł, które przyszyły mu na myśl, zostały w słowniku uwzględnione. Na szczególną uwagę zasługuje duża liczba opracowań wykorzystanych i przywołanych w poszczególnych hasłach. Przy okazji trzeba podkreślić, że Jan R. Sielezin podjął się zadania wymagającego nie tylko bardzo dobrej znajomości metodologii nauk społecznych, ale także pracowitego i czasochłonnego.

Oczywiście, tak jak każde dzieło powstałe na podstawie subiektywnie dokonanego wyboru treści i źródeł, również recenzowana książka może spotkać się z uwagami krytycznymi. Niektórym czytelnikom może nie podobać się np. wielkość miejsca poświęconego poszczególnym hasłom; ze względu na własne potrzeby być może oczekiwaliby szerszego opracowania pewnych zagadnień. Trzeba jednak pamiętać, że opracowanie o charakterze leksykalnym ma swoje wymogi, a ponadto o tym, że jest to pozycja niemająca odpowiednika w polskiej literaturze.

Wysoki poziom merytoryczny recenzowanej książki oraz jej znaczenie praktyczne, istotne być może dla wielu osób, a także przystępna i zwięzła forma, w jakiej poszczególne hasła zostały opracowane, to przesłanki uprawniające do jej polecenia zainteresowanym.

Krzysztof Łabędź

<http://orcid.org/0000-0003-2255-3338>

Akademia Ignatianum w Krakowie

DOI: 10.35765/HP.2232